

התנועה הציונית

הסיבות לצמיחת התנועה הציונית

• השפעת הלאומיות האירופית

קמו תנועות לאומיות באירופה שנאבקו למען איחוד לאומי ועצמאות וסרבו לראות את היהודים כחלק מהן. בהשפעת הלאומיות האירופית, יש התעוררות לאומית גם בקרב היהודים. יש קריאה להיאבק למען ריבונות מדינית כמו יתר העמים באירופה.

• אכזבה מפתרון ההשתלבות – (האמנציפציה)

האכזבה מכישלון האמנסיפציה (שיוויון זכויות) מצד אחד והתגברות האנטישמיות. היהודים התאכזבו מאופן מימוש רעיון האמנסיפציה במערב אירופה ובמרכזה: למרות ובגלל ניסיונם להשתלב, גברה השנאה וההסתה כלפיהם, הם נחשבו בכל מקום נטע זר, והופלו לרעה בכל התחומים. ואילו במזרח אירופה סבלו היהודים מפרעות ("סופות בנגב") וגזירות שלטוניות. המסקנה- הפתרון לבעיה היהודית הוא לאומי.

• תמורות בעולם היהודי

בעולם היהודי, חל שינוי שנבע ממספר גורמים:

- תהליך החילון- במקום השקפת עולם דתית שגאולת העם היהודי תבוא משמים (בדרך נס, ביאת המשיח), באה השקפת עולם חילונית, ולפיה היהודים צריכים להיגאל בכוחות עצמם. תהליך החילון שעבר על החברה היהודית במאה ה 18 וה-19 הביא לנטישת השקפת העולם הדתית הפאסיבית על פיה גאולת העם היהודי תגיע בעזרת כוחות עליוניים ואת מקומה תפשה השקפת עולם שיש להיום אקטיביים – לעשות מעשה
- מצוקת הזהות היהודית- מצד אחד היהודי המשכיל מתנתק מהמסורת, אך מצד שני החברה הכללית מסרבת לקבל אותו וכך היהודי המשכיל נשאר קרוע ומצא זהות חדשה בלאומיות היהודית= ציונות.

קריקטורה מעיתון גרמני המציגה את הגורמים לאכזבת היהודים מרעין האמנסיפציה

גבריאל ריסר היהודי מתמנה לשופט בבית המשפט העליון. הכיתוב בתחתית הקריקטורה:

"אין ספק שהוא פרץ פרצה שיעברו דרכה אורז ואורז אנשיט."

עגורים

www.agurim.co.il

כוחות חיצוניים

אכזבה מהאמנציפציה

- במהלך המאה ה-19 ניתן ליהודים באירופה שוויון זכויות אזרחי – אמנציפציה.
- בהשפעת האמנציפציה, החל בקרב יהודי אירופה תהליך עיור מואץ, ורבים השתלבו בכלכלה העירונית, במוסדות להשכלה גבוהה, ובמקצועות חופשיים.
- השתלבות היהודים במדינה ובחברה עוררה אנטישמיות.
- השתלבות היהודים בחברה עם האמנציפציה, הייתה מלווה בהתרחקות מן הדת והמסורת. מצב זה העלה שאלות מורכבות לגבי זהותם כאזרחים וכיהודים במדינות אירופה.
- האכזבה מן האמנציפציה שלא הופנמה בקרב אזרחי המדינות באירופה, גרמה להתעוררות לאומית בקרב מיעוט יהודי.

התגברות האנטישמיות

- הגילויים של שנאת ישראל במזרח אירופה וגילויי האנטישמיות המודרנית במרכז אירופה ובמערב עוררו בקרב היהודים את הצורך למצוא פתרון לאומי.

הלאומיות האירופית

- המאבקים של עמים באירופה לעצמאות, השפיעו על התעוררות הלאומיות היהודית.
- היהודים הבינו כי כמו יתר העמים עליהם להיאבק על זכותם להגדרה עצמית ולריבונות מדינית.
- מדינות הלאום החדשות שקמו באירופה החיו מסורות אנטישמיות וכך הבליטו את היות היהודים זרים למסורות שלהם כבר בעבר, ודחו את ניסיונות היהודים להשתלב כאזרחים.

עגורים

www.agurim.co.il

כוחות פנימיים

חקר התרבות היהודית והחייאת השפה העברית

- בראשית המאה ה-19 קמה בגרמניה התנועה "חכמת ישראל", שחבריה חקרו את תולדות עם ישראל ותרבותו.
- קבוצות שונות בחברה היהודית ביקשו להחיות את השפה העברית. פרץ סמולנסקין, הסופר היהודי-רוסי הוציא ירחון עברי, ששימש כלי להפצת הרעיונות הלאומיים בקרב היהודים.

תודעה לאומית

- הזיקה המתמדת לטריטוריה ההיסטורית – ארץ ישראל.
- הכמיהה לציון שבאה לידי ביטוי בתפילות וביצירות ספרותיות במשך מאות שנים.
- עליות של יחידים וקבוצות לארץ ישראל בתקופות שונות.

עגורים

www.agurim.co.il

עבודה עצמית בנושא: הסיבות לצמיחת התנועה הציונית

קריאה למאבק לאומי, הרב צבי הירש קלישר

הספר "דרישת ציון" נכתב בעברית בשנת 1862 הספר נכתב כמכתבים לידידה אלמונית.

למה אנשי איטליה ושאר מדינות מסרו נפשם עבור ארץ אבותיהם, ואנחנו נעמד מרחוק, כגבר, כגבר אין אגל ולב אין? וכי נופלים אנחנו מכל העמים, אשר דמם ורכושם כאפס נחשב לנו נגד אהבת ארצם ועמם? שימו נא לב מה עשו אנשי איטליה, עם פולין, מדינת אוגריה, אשר השליכו נפשם מנגד, כספם וזהבם, עבור שם נחלת ארצם, ואנחנו בני ישראל אשר הארץ המפארה, משובש כל הארץ היא לנו למורשה, ארץ אשר מכל יושבי תבל קדוש נאמר לה והיא תהלתנו, ונשים יד לפה, ונהיה כאיש אשר אין רוח בו, הלא נבזינו בעיני נפשנו...!

- אילו תנועות לאומיות השפיעו על הרב קלישר ובמה?
- הסבירו את משמעות שם ספרו של הרב קלישר: "דרישת ציון".